

Ceza Hukukunun Tahkime Etkileri

The Effects of the Criminal Law to Arbitration

Assoc. Prof. Dr. Çetin Arslan (Turkish Supreme Court, Turkey)

Abstract

While the arbitration, in essence, is a special law institution, there are various points it intersect with the criminal law. It is quite important to investigate the aforementioned probabilities that criminal law norms may affect the arbitration procedures and/or decisions and the probable consequences of these. In this respect, the feasibility of the use of the Criminal Procedure Law (i.e. criminal conviction, illegal evidence) in the Arbitration Law, the bindingness and the indirect effects of the decisions of the criminal court and the punitive responsibilities of the referees are all some of the important issues that can be examined under this heading. The subjects mentioned in the paper will be evaluated from the perspective of Turkish Law theory and practice.

1 Giriş

“Yargı” devlete ait bir fonksiyon olup, “Anayasa (AY)”ya göre Türk milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılır (AY md. 9). Yine Anayasaya göre, hiç kimse kanunen tabi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarılamaz -kanuni hâkim güvencesi- (AY md. 37/1). Bu hükümler göz önüne alındığında herhangi bir nedenle ve şekilde ortaya çıkan uyuşmazlıkların, kamu görevlisi olan hâkimler tarafından yasalarla belirlenmiş muhakeme prosedürüne göre çözümlenmesi gerekmektedir. Bununla birlikte gerek Anayasamız (md. 59/2, 82/1, 125/1), gerekse başta 12.01.2011 tarih ve 6100 sayılı “Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK)” (RG, 04.02.2011/ 27836) (md. 74/1, 103/1-g, 116/1-b, 316/1-f, 407- 444) ile 21.06.2001 tarih ve 4686 sayılı “Milletlerarası Tahkim Kanunu (MTK)” (RG, 05.07.2001/24453) olmak üzere çeşitli düzenlemelerde (ör. 4077 sayılı “Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun” md. 22 ve 4857 sayılı “İş Kanunu” md. 20) özel hukuka ilişkin uyuşmazlıkların, bazı hallerde tahkim yoluyla halledilebilmesine olanak tanınmıştır. Nitekim “Yargıtay Hukuk Genel Kurulu (HGK)”nun güncel bir kararında bu husus şu şekilde açıklanmaktadır:

“...2709 sayılı 1982 Anayasası'nın 9.maddesinde yargı yetkisinin Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılacağı öngörülmüştür. Öteki deyişle, kural olarak hak arayan kişiler öncelikle mahkemelere başvuracaktır. Bu temel kuralın istisnası ise, bazı kanunlarda usul ve amaçları belirtilen **özel yargıdır. /Bu özel yargılama usullerinden birisi de tahkim usulüdür.** / Tahkimin türlerinden birisi ‘İç Tahkim’dir./ Genellikle tahkimle ilgili hükümler ülkelerin Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunlarında yer almaktadır. Türk hukukunda da, 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu (HUMK)’nun 516-536. maddelerinde ve bazı özel yasalarda iç tahkim usulü düzenlenmiştir./ İç tahkimde kendi içinde ‘Mecburi Tahkim’ ve ‘İhtiyari Tahkim’ olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır./ Mecburi tahkim; doğrudan doğruya kanundan doğan bir tahkim türüdür. Bu tür tahkimde dava mahkemelerde açılmaz, ihtilaf çözüm için hakemlere götürülür. Mecburi tahkim özel kanunlarla öngörülmüş olup, bu kanunlarda kimin hakem olacağı, hakemin görev ve yetkileri düzenlenmiştir. Mecburi tahkim, HUMK’da yer almamış olup, bu Kanunda sadece 516 ilâ 536. maddeler arasında ihtiyari tahkim hükümlerine yer verilmiştir (Doç.Dr. Kemal Dayınlarlı, HUMK’da Düzenlenen İç Tahkim, Ankara-1977, s.7-11)./ Öteki deyişle; bazı hallerde, taraflar arasında ortaya çıkan özel hukuk alanına ilişkin uyuşmazlıkların, evvelce bu konuda bir tahkim sözleşmesi yapılmamış olmasına rağmen, sıfatları belirtilen kişiler tarafından bakılması zorunlu kılınmıştır ki, buna mecburi ya da kanuni tahkim denilmektedir. / Tahkimin hangi hallerde mecburi olduğu, özel kanun hükümleri ile tayin edilir; mecburi tahkime tabi iş ve davalarda, taraflar Devlet mahkemelerinde yani genel mahkemelerde dava açamazlar; kanunla gösterilen hakemlere başvurmaya, bir başka söyleyişle hakemlerde dava açmaya mecburdurlar...” (HGK, 15.12.2010, 2012/3-213, 2012/200) (UYAP-Yayınlanmamıştır).

Kanunda, “Tarafların, sözleşme veya sözleşme dışı bir hukuki ilişkiden doğmuş veya doğabilecek uyuşmazlıkların tamamı veya bir kısmının çözümünün hakem veya hakem kuruluna bırakılması hususunda yaptıkları anlaşma...” (HMK md. 412) şeklinde tanımlanan “tahkim”in; taraf iradesinin egemen olduğu bir “Özel Hukuk” kurumu olması karşısında (bkz. HMK md. 408); -ilk bakışta- emredici hukuk kurallarının hâkim olduğu “Ceza Hukuku” ile herhangi bir irtibatının bulunmadığı veya en azından doğrudan bir ilişkisinin olmadığı düşünülebilir. Bununla beraber hukuk düzeninin uyumlu bir bütün olması gerçeği ile ceza hukukunun evrensel hukuk orijinli ilkelerinin bağlayıcılığı olgusu; kimi ceza hukuku kurallarının tahkim sürecine etkilerini kaçınılmaz kılmaktadır. İşte bu tebliğde kanımızca önemli olan, ancak bu güne kadar üzerinde yeterince durulmamış olan bu konuya genel hatlarıyla değinilecektir.

2 Tahkime Doğrudan Etkili Hususlar

2.1 Hakemin Göreviyle İlgili Bir Suç İşlemesi

Hakemin Ceza Hukuku Açısından Hukuki Durumu: Tahkim tarafların seçtiği bir hakem veya hakem kurulu tarafından yerine getirilmektedir. Tahkim sürecinde hakemin görev ve sorumluluklarına ilişkin gerek HMK’ de gerekse ilgili mevzuatta çeşitli hükümler mevcut ise de, ceza hukukundaki konumunun ne olduğuna ilişkin özel bir düzenleme yoktur. Bu nedenle genel hükümler dikkate alınarak bir değerlendirme yapmak ve sonuca varmak gerekmektedir.

26.09.2004 tarih ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu (TCK)’un (RG, 12.10.2004/ 25611) 6/1-c ve d. maddesine göre, “c) Kamu görevlisi deyiminden; kamusal faaliyetin yürütülmesine atama veya seçilme yoluyla ya da herhangi bir surette sürekli, süreli veya geçici olarak katılan kişi./ d) Yargı görevi yapan deyiminden [ise]; yüksek mahkemeler ve adli, idarî ve askerî mahkemeler üye ve hâkimleri ile Cumhuriyet savcısı ve avukatlar...” anlaşılmaktadır.

Hakem tahkim sürecinde bir tür yargılama işlevi yerine getirmekteyse de, hâkim gibi atama yoluyla görev ifa eden bir devlet görevlisi olmayıp; kural olarak uyumsuzluğun taraflarınca seçilmektedir. Bununla birlikte hakem, tahkim usulüyle uyumsuzluğu çözmekte, kararları yargısal denetime ve cebri icraya konu olmaktadır. Keza hakem, görevini tarafsız ve bağımsız şekilde yerine getirmekle yükümlü olup, aksi halde hâkimlerde olduğu çekimlery veya reddi söz konusudur. Bu temel özellikleri itibariyle hakemin yargı görevi yaptığı söylenebilir de; maddede sınırlı olarak sayılan hâkim, savcı veya avukat sıfatını taşımadığından “yargı görevi yapan” kategorisinde düşünülemez. Bununla birlikte yapılan iş kamusal bir faaliyettir ve bu nedenle “hakem”, tıpkı kamusal faaliyetin yürütülmesine atama veya seçilme yoluyla katılan diğer kişiler gibi, TCK açısından kamu görevlisi konumundadır.

Rüşvet: Ancak kamu görevlileri ve belli nitelikteki kişilerin işleyebilmesi nedeniyle “rüşvet suçu” “özü/mahsus suç” niteliğindedir. Bu nedenle hakemin rüşvet suçunda daha fazla cezayı gerektirecek şekilde cezalandırılması, yaptığı görevin kamusal niteliği ve öneminden kaynaklanmakta ve ayrıca kanun koyucunun yaklaşımını da ortaya koymaktadır. Gerçekten TCK’nin genel hükümlerinde (md.6) hakem açıkça “yargı görevlisi” veya “kamu görevlisi” sayılmasa da, rüşvet suçu bağlamında yargı görevi yapanlarla aynı konumda kabul edilmiştir. Nitekim bu anlayışın bir sonucu olarak hakemin rüşvet alması, bu konuda talepte bulunması veya anlaşmaya varması halinde tıpkı hâkim, savcı, avukat, noter, bilirkişi veya yeminli mali müşavirler gibi, daha fazla cezayı gerektiren nitelikli rüşvet suçundan cezalandırılmaktadır (TCK md. 252/7, 9-e).

Görevi kötüye kullanma, sahtecilik, irtikâp, zimmet vs.: Hakemin tahkim sürecindeki faaliyetleri çerçevesinde görevini kötüye kullanması ihtimalinde mevzuatta açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Bununla beraber, biraz önce değindiğimiz üzere, yapılan işin “özel nitelikte bir yargı faaliyeti” olması, hakemin de bu bağlamda kamu görevlisi sayılması karşısında, diğer koşulların bulunması halinde “görevi kötüye kullanma suçu (TCK md. 257)” oluşacaktır. Örneğin herhangi bir nedenle (kayırma, düşmanlık, rüşvet kapsamına girmeyen menfaat temini vb.) taraflı karar verilmesi ihtimalinde durum bu merkezdedir. Keza hakemin tahkimle bağlantılı olarak sahtecilik yapması halinde, fiilin diğer özelliklerine göre, TCK’nin 204-205, 212. maddelerindeki sahtecilik suçları oluşacaktır. Örnekleri çoğaltmak mümkün ise de, [ör. zimmet (TCK md. 247), irtikâp (TCK md. 250)], çalışmanın boyutu itibariyle gerekli değildir.

2.2 Hakem Haricindeki Kişiler Tarafından Tahkimle Bağlantılı Bir Suç İşlenmesi

Tahkim hakem tarafından yürütülen bir süreç olmakla birlikte, gerek tarafların gerekse üçüncü kişilerin katılımı söz konusu olabilir. Dolayısıyla bu kişiler (ör. tanık, bilirkişi, tercüman, vekil vs.) tarafından da herhangi bir suç işlenebilir. Örneğin taraflardan birisinin tahkime ilişkin bir konuda sahte belge düzenlemesi veya kullanması, yalan tanıklık yapılması veya bilirkişinin sahte rapor düzenlemesi ihtimal dâhilindedir.

2.3 Ceza Mahkemesi Kararının Etkisi

Hakemin anılan suçları işlediğinin kesin hükümlerle sabit olması halinde bu karar tahkim süreci açısından bağlayıcı olur (AY md. 11, 138; TBK md. 74). Keza tahkimin tarafları veya tahkim süreciyle ilgili üçüncü kişilerin tahkimle ilişkili bir suç işlediğinin kesin hükümlerle sabit olması halinde, bu karar tahkim süreci açısından bağlayıcıdır (AY md. 11, 138; TBK md. 74). Bunun sonucu olarak ise, tahkim sürecinin kesinleşmemiş olması ihtimalinde HMK’nin 439. maddesi gereğince iptal, kesinleşmiş olması ihtimalinde ise HMK’nin 443 gereğince yargılamanın yenilenmesi söz konusu olur.

Hakem, tahkimin tarafları veya ilgilisi hakkında -yukarıda belirtilen suçlar başta olmak üzere- tahkimle ilişkili bir suçtan hakkında hüküm verilmesi (CMK md. 223) halinde bunun tahkime etkisi çeşitli ihtimallere göre değerlendirilmelidir:

1.- Tahkim yargılamanın ilgilisi olan kişi (ör. hakem, bilirkişi, tanık) aynı zamanda ceza mahkemesindeki suçun failidir ve hakkında verilen mahkûmiyet kararı (CMK md. 223/5-6) kesinleşmiştir. Bu durumda kesinleşen mahkûmiyet kararı ceza mahkemesinin sabit gördüğü olay temelinde, tahkim açısından hakemi bağlayıcı niteliktedir (TBK md. 74) (RG, 04.02.2011, 27836).

2.- Yukarıdaki -(1)- ihtimalde kişi hakkında isnat edilen suçun faili olmaması nedeniyle beraat kararı verilmiş ve karar kesinleşmiştir (CMK md. 223/2-b). Bu durumda kişinin isnat edilen fiili işlemediği ceza mahkemesi kararıyla sabit olmuştur. Bu karar tahkim için bağlayıcıdır (AY md. 11, 138).

3.- Ceza muhakemesi sonucunda yukarıda değinilen mahkûmiyet veya beraat kararı dışında bir karar (ör. kamu davasının düşmesine, reddine veya sanık hakkında ceza verilmesine yer olmadığına) (bkz. CMK md. 223) karar verilmiş olabilir. Bu durumda verilen karar tahkim/hakem açısından bağlayıcı değildir.

3 Tahkime Dolaylı Etkili Hususlar

3.1 Bekletici Sorun Konusu

Hukuk düzenin bir bütün olması nedeniyle devlet organlarının kararlarının ve özellikle mahkeme kararlarının birbiriyle çelişkili olmaması gereklidir. Bununla birlikte, hukuki iş ve işlemlerin kendine has özellikleri nedeniyle belli bir konularda kısmen farklı hukuki durumlar ortaya çıkabilir.

Bir davada hüküm verilebilmesi, başka bir davaya, idari makamın tespitine yahut dava konusuyla ilgili bir hukuki ilişkinin mevcut olup olmadığına kısmen veya tamamen bağlı ise mahkemece o davanın sonuçlanmasına veya idari makamın kararına kadar yargılama bekletilebilir (HMK md. 165/1).

Tahkim yargılaması sürecinde, tahkimin tarafları veya ilgilileri hakkında bir ceza soruşturması veya kovuşturması söz konusu olabilir. Böyle bir halde, soruşturma ve/veya kovuşturmanın sonucunun tahkimi etkilemesi olasılığı nedeniyle bekletici sorun yapıp yapılmayacağı hususu gündeme gelmektedir.

Bu bağlamda tahkimle bağlantılı olarak bazı ihtimaller söz konusu olabilir. İlk akla gelen hakem hakkında göreviyle ilgili bir soruşturma veya kovuşturmanın söz konusu olması; örneğin görevi kötüye kullanma, rüşvet, sahtecilik vb. bir isnadının bulunulmasıdır. Tahkimin tarafları, tahkim sürecinde görev üstlenen tanık, tercüman vs. hakkında benzer diğer ihtimallerdir.

Zikredilen ve benzer hallerin bekletici sorun yapılmasını zorunlu kılan herhangi açık bir hüküm yoktur. Yani hakem söz konusu iddiaların kesin hükümle sonuçlanmasını beklemek zorunluluğunda değildir. Ancak hakem, delillerin yeterliği ve yoğunluğuna göre konuyu bekletici sorun yapabileceği gibi, nispi muhakeme yoluyla kendi de çözüp sonuca ulaşabilir (bkz. HMK md. 214).

Diğer taraftan TBK'nin 74. maddesi göz önüne alındığında; "hakem" zarar verenin kusurunun olup olmadığı, ayırt etme gücünün bulunup bulunmadığı hakkında karar verirken, ceza hukukunun sorumlulukla ilgili hükümleriyle bağlı olmayacağından bu konudaki yargılamayı bekletici sorun yapamaz. Keza ceza hâkiminin kusurun değerlendirilmesine ve zararın belirlenmesine ilişkin kararı da, hukuk hâkimini (ve dolayısıyla hakemi) bağlamadığından, bu konuların da bekletici sorun teşkil etmesi mümkün değildir.

Nihayet kanun koyucu HMK'nin 239/1. maddesinde; yemin edildikten sonra, yalan yere yemin nedeniyle açılan ceza davasının, esas dava bakımından bekletici sorun yapılamayacağını düzenlemiştir. Bu durumda tahkimde yemin edildikten sonra tanık hakkında açılan kamu davası bekletici sorun yapılmayacaktır. Bununla birlikte tanığın bu söz konusu suçtan mahkûm olması halinde yargılamanın yenilenmesi gündeme gelecektir (HMK md. 375, 443).

3.2 Hukuka Aykırı Delil Sorunu

Taraflar, hakem veya hakem kurulunun uygulayacağı yargılama usulüne ilişkin kuralları, serbestçe kararlaştırabilecekleri gibi, tahkim kurallarına yollama yaparak da belirleyebilirler. Bu yönde bir sözleşmenin bulunmaması halinde ise, hakem veya hakem kurulu, tahkim yargılamasını, HMK'deki tahkimle ilgili hususları gözeterek uygun bulduğu bir şekilde yürütür (HMK md. 424). Dolayısıyla tahkimde esas itibarıyla tarafların iradesi belirleyici olmaktadır. Bununla birlikte, söz konusu serbesti hukukun genel ilkeleri ve kamu düzenin öngördüğü sınırlamalara tabidir (HMK md. 424, 439/2-, f, g, ğ).

Bu bağlamda üzerinde durulması gereken konu, hukuka aykırı delil sorunudur. Gerçekten hakemin kararına esas aldığı delil, hukuka uygun olmalıdır. Anayasamızın 03.10.2001 tarih ve 4709 Kanununun 15. maddesiyle değişik 38/6. maddesinde, "Kanuna aykırı olarak elde edilmiş bulgular, delil olarak kabul edilemez." ibaresiyle oldukça kapsayıcı bir şekilde ifade edilen bu husus, - HMK'nin "ispat hakkı" başlıklı 189/2. maddesine göre, "Hukuka aykırı olarak elde edilmiş olan deliller, mahkeme tarafından bir vakıanın ispatında dikkate alınamaz." (ayrıca bkz. AY md. 38/6, CMK md. 216/2) biçiminde formüle edilmiştir. Bu düzenleme her ne kadar doğrudan tahkime ilişkin bir kural değil ise de, uygulanamayacak hükümler kapsamında kalmaması nedeniyle (bkz. HMK md.444) tahkim yargılaması açısından da bağlayıcıdır.

Tahkimde ceza muhakemesiyle bağlantılı olarak hukuka aykırı delil konusunda birkaç husus gündeme gelebilecektir. Bunlardan birincisi, konusu suç teşkil eden delildir. Bu ihtimalde, örneğin işkence, kötü muamele, hırsızlık, konut dokunulmazlığını bozmak, özel hayatın veya iletişim özgürlüğü ihlal etmek yoluyla bir delil elde edilmişse bunun tahkim yargılamasında kullanılması mümkün değildir. İkincisi, ceza mahkemesinde herhangi bir nedenle hukuka aykırı bulunarak itibar edilmeyen (CMK md. 217/2) bir delildir. Hukuk düzenin bir bütün olması ve ceza mahkemesi kararın niteliği gözetildiğinde bu delillere hakem de itibar edemez. Üçüncü ihtimal ise, ceza muhakemesinde sadece belli ağırlıktaki suçların ispatında kullanılabilecek yöntemlerle elde edilen delillerdir. Bu

kapsamda örneğin iletişim denetlenmesi (CMK md. 135-138), gizli görevli kullanılması (CMK md. 139) ve teknik takip (CMK md. 140) yöntemlerine başvurulmak suretiyle elde edilen deliller (ceza muhakemesinin mahkûmiyetle sonuçlanması hali hariç) tahkimde kullanılmaz. Çünkü iletişimin denetlenmesi, gizli görevli kullanılması ve teknik takip kişinin temel hak ve özgürlüklerinin (özellikle haberleşme özgürlüğü ile özel hayatın gizliliği) (AY md. 20–21) kısıtlanmasına yol açan bir koruma tedbiri olup, ölçülülük ilkesi gözetilmek suretiyle ve ancak kanunla sınırlanabilir (AY md.13, 20, 22). Bu nedenle kanun koyucu tarafından ancak belli ağırlıktaki suçlar için ve sadece ceza muhakemesi çerçevesinde başvurulabilecek birer koruma tedbiri olan anılan yöntemlere; amacı, konusu ve yöntemi farklı olan özel hukuk alanında (ve bu bağlamda tahkimde) başvurulabileceği düşünülemez.

4 Sonuç

Tahkimin klasik bir özel hukuk kurumu olmasına rağmen, ceza hukukuyla zorunlu olarak zaman zaman kesiştiği görülmektedir. Özellikle tarafların, hakemin, süreçte görev alan tanık, bilirkişi, tercüman vs. tahkim sürecinde ve bu süreçteki görevi/konumu nedeniyle bir suç işlemesi durumunda bu durum kendini açıkça hissettirmektedir. Zira bu ihtimalde ceza mahkemesi kararı tahkimi doğrudan etkilemektedir. Bunun yanında anılan kişiler hakkında bir ceza davası bulunmama ile birlikte, bu konuda bir iddiada bulunulması durumunda ortaya çıkan bekletici sorun konusudur. Bu halde hakemi doğrudan bağlayıcı bir normun bulunması nedeniyle, konu bekletici sorun yapılabileceği gibi, nispi muhakeme yoluyla da çözülebilecektir. Hakemin bu gibi hallerde dikkatli olması, ciddi delillerin bulunmaması halinde tahkim sürecini uzatmaya yönelik girişimlerden etkilenmemesi gerekir.

Tahkimde ceza hukukuyla bağlantılı olarak hukuka aykırı delil konusu da gündeme gelebilecektir. Bu çerçevede konusu suç teşkil eden veya sadece ceza hukukunda kullanılması gereken ya da ceza mahkemesince hukuka aykırı olduğundan değerlendirmeye alınmayan delillerin tahkimde de değerlendirilmesi mümkün değildir.

Son olarak tahkimi yürüten hakemin ceza hukukunda hukuki durumu açıkça düzenlenmemişse de, gördüğü işin niteliği gereği kamu görevi olması karşısında ve dolayısıyla görevi nedeniyle bir suç işlemesi halinde bu statüleri göz önünde tutulacaktır.

Kaynaklar

- Arslan, Çetin, “Ceza Muhakemesinde İletişimin Denetlenmesi Yoluyla Elde Edilen Delillerin Disiplin Hukukundaki Durumu Üzerine Bir Değerlendirme”, İstanbul Üniversitesi, İstanbul Kültür Üniversitesi, Giessen Üniversitesi ve İstanbul Barosu İşbirliği ile Düzenlenen 4. Yılında Yeni Ceza Adalet Sistemi Özel Hayatın Korunması Uygulamada Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Yolları İsimli Uluslararası Konferansta (30.05.09–02.06.09) Yapılan Sunum, İstanbul 2009. [*Fasikül Aylık Hukuk Dergisi (CAHAMER)*, Sa. 3, Seçkin Yayınevi, Ankara 2010’da yayınlanmıştır].
- Egemen, Işıl, “Uluslararası Tahkim Hukukunda Vekilin Özel Yetkisi Olmaksızın Tahkim Anlaşması Akdetmesinin Geçerliliği Sorunu - BK m. 388/III’ ün Tahkim Anlaşmalarının Geçerliliğine Etkisi-”, *İstanbul Barosu Dergisi*, C. 80, Sa. 5, Yıl 2006.
- Erkan, Mustafa, “Tahkim Şartının Ayrılabilirliği Prensibinin Asıl Sözleşmenin Yokluğu Durumunda Değerlendirilmesi” *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XVII, Y.2013, Sa. 1-2.
- Ghaffari, Amir, “Criminal Offences Committed Through the Arbitration: Duty to Report & Investigate? Duty to Testify? Liability & Immunity?”, www.arbitration-ch.org, 26.05.13 ; Ayrıca bkz. “ICC Launches New Task Force on Criminal Law in Arbitration”, http://www.enewsbuilder.net/uscib_news/e_article000348761.cfm?x=b11,0,w,26.05.13.
- Koral, Rabi, “Yeni ve Eski Hukukumuzda Tahkim (Mukayeseli Etüd)”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 13, Sa. 1, 1947.
- Mourre, Alexis, “Arbitration and Criminal Law: Reflections on the Duties of the Arbitrator”, *The Journal of the London Court of International Arbitration*, Volume 22, Number 1, London 2006.
- Okuyucu-Ergün, Güneş, “Tahkimde Ceza Hukuku Sorunları”, *TBB Dergisi*, Sa. 70, Yıl 2007.
- Pekçanitez, Hakan/ Atalay, Oğuz/ Özekes, **Muhammet, Hukuk Muhakemeleri Kanunu Hükümlerine Göre Medeni Usul Hukuku**, 12. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara 2011, s. 741, 747-748.